

УДК 373.3.016:811/821]:004
DOI 10.31654/2663-4902-2023-PP-1-32-42

Гудима Н. В.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
hudyta.nataliia@kpnpu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-6192-3779

Мєлєксєцева Н. В.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
melekesceva@kpnpu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-0330-2920

Ковальчук О. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
kovalchuk.olga@kpnpu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-3100-2538

**ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
ЯК ОДНЕ ІЗ АКТУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Глобальна інформатизація сучасного суспільства виконує завдання виховання самодостатньої особистості з критичним мисленням і вільною орієнтацією в медіаосвіті. Формування інформаційної культури та підготовка підростаючого покоління до життя в інформаційному просторі – завдання медіаосвіти.

Проблема формування особистості, яка здатна розумно орієнтуватись у швидкоплинному потоці інформації та ефективно здобувати нові знання – сьогодні особливо актуальна, зважаючи на те, що новітні технології стали важливою частиною життя сучасних дітей. Сьогодні перед педагогами є низка нових викликів, які зумовлені стрімким розвитком сучасних школярів. Учителям зараз необхідно навчати інших дітей, які мислять зовсім не так, як їхні батьки. Сучасних дітей називають цифровими дітьми або поколінням Z. У дітей, які ніколи не жили без Інтернету, процеси опанування інформацією та формування уявлень про навколишнє середовище відбуваються з великим впливом медіа. Саме через це для сучасних школярів важливим є формування їх медіаграмотності. Адже досить часто інформація, яку подають медіа, не є правдивою та об'єктивною.

Сучасна освіта зорієнтована не тільки на здобуття учнями теоретичних знань про правильне використання медіапристроїв, сучасних технологій і аналіз інформації з медіаджерел, але й на формування практичних навичок самостійного створення та презентації медіапродуктів. Адже саме процес створення таких продуктів розвиватиме медіаграмотність учнів, а також зробить процес навчання більш насиченим та ефективним. Тому вчителеві необхідно спрямовувати педагогічну діяльність на те, щоб формувати в учнів медіаграмотність, яка допоможе правильно та ефективно організувати роботу школярів із використанням медіапродуктів.

У статті описано теоретичні аспекти формування навичок медіаграмотності учнів початкових класів, зумовлених використанням медіа в освітньому просторі Нової української школи; виокремлено напрями медіа на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі; визначено й схарактеризовано педагогічні умови формування медіаграмотності здобувачів початкової освіти на уроках української мови та читання.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаграмотність, формування медіаграмотності, учні початкових класів, мовно-літературна освітня галузь.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, коли ЗМІ мають доступ до усіх можливих сфер життя та діяльності суспільства, важко уявити життя дорослої людини чи навіть дитини без використання гаджетів, ноутбуків, планшетів та Інтернету. Тому сьогодні у світі гостро необхідно виховувати медіаграмотність молодших школярів.

Згідно з вимогами Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти головним завданням навчання мовно-літературної освітньої галузі є виховання в учнів комунікативних умінь доречно й розумно використовувати мовні засоби в різноманітних життєвих обставинах і сферах спілкування.

Відповідно до Концепції Нової української школи однією із 10 компетентностей є інформаційно-цифрова, що передбачає впевнене і в той же час критичне використання інформаційно-комунікаційних технологій для пошуку, критичного аналізу, створення власної інформації та обміну здобутою інформацією. Інформаційна та медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, використання баз даних, навички безпечного поведіння в Інтернеті та кібербезпеки. Ознайомлення з інформацією про етику використання інформації – авторське право, інтелектуальна власність [4].

«Концепція впровадження медіаосвіти в Україні» 2010 року – це державний офіційний документ, у якому вперше було згадано термін «медіаграмотність». Головною метою цієї концепції виступає розробка продуктивної системи медіаосвіти яка забезпечуватиме всебічну підготовку школярів до безпечної та дієвої взаємодії із сучасними медіаджерелами, вміння учнів критично осмислювати інформацію та правильно застосовувати її [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Американські вчені Н. Хоув і В. Штраус у 1991 році розробили «Теорію поколінь», у якій уперше було згадано про «покоління Альфа». Уже у 2003–2004 роках під керівництвом Є. Шаміс цю теорію було адаптовано для країн СНГ. До цього покоління відносять дітей 2004–2024 року народження. Особливості психіки дітей такого покоління досліджували такі зарубіжні вчені, як С. Попова, Д. Коатс, А. Сапа, Ш. Постник-Гудвін, Є. Шаміс, а також вітчизняні науковці та викладачі-практики (О. Любченко, Г. Колесова, Г. Солдатова, А. Мірошникова).

Зважаючи на те, що основною характеристикою сучасних дітей є слово «Інтернет», варто взяти до уваги і дослідження, які пов'язані із проблемою, до якої схильні діти покоління «Альфа». Дослідження проблеми комп'ютерної залежності спостерігаємо у психологів, лікарів, педагогів, а також соціологів (Дж. Босард, Б. Малиновський, М. Вебер, Я. Морено, Дж. Г. Мід, Р. Мертон, Т. Парсонс, Г. Спенсер, Г. В. Плеханов, Г. Тард, Г. Ріккерт, Н. Смелзер, Т. Шибутані).

Проблема медіаграмотності в сучасному освітньому середовищі привертає увагу низки науковців. Питанням медіаосвіти зацікавлювались іноземні науковці, які досліджують засоби формування медіаграмотності – К. Леан, Е. Альберта, Т. Кларк, Ю. Кардоза, Д. Джонсон, Г.Феллон. Теоретико-методологічні засади медіаосвіти вивчали такі педагоги, як К. Безелгет, Д. Букінгем, Л. Мастерман, К. Тайнер, Д. Келнер, Е. Катц, Б. Дункан, Е. Харт, Дж. Поттер, Г. Онкович, Л. Зазнобіна, О. Мурюкіна, І. Челишева. Питання визначення мети, завдань і принципів медіаосвіти висвітлено у працях П. Грінвея, М. Джуанні, Л. Мастермана, Б. Дункана, Д. Пандженте, М. Кортіної, Р. Уолліса, М. Мелтона, К. Безелгета, Е. Уард-Барнеса.

Проблемі медіаосвіти в аспекті історичних витоків, теоретичних засад і технологій реалізації під час освітнього процесу присвячено праці українських науковців О. Волошенюк, Л. Найдьонової, С. Лободи, Т.Іванової, Т. Бабійчук, В. Іванова, Г. Онкович, С. Квіта, О. Котенко, В. Луговий, Г. Фрейман, І. Тараненко, О. Гаганова, А. Овчарук, О. Джуринський, І. Васютенкова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте безмежний електронний простір та недостатня сформованість медіаграмотності молодших школярів негативно позначаються на психологічному й особистісному

розвитку учнів молодшого шкільного віку. Саме через це першочерговим завданням сучасної системи освіти є навчити учнів застосовувати й критично осмислювати медіаінформацію, тим самим формувати медіаграмотність школярів, оскільки людина XXI-го століття зобов'язана мати професійну підготовку до життя в сучасній системі координат, які диктують сучасні інформаційно-комунікаційні технології.

Формулювання мети статті. Метою нашої розвідки є описати теоретичні аспекти формування навичок медіаграмотності учнів початкових класів, зумовлених використанням медіа в освітньому просторі Нової української школи; виокремити напрями медіа на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі; визначити й схарактеризувати педагогічні умови формування медіаграмотності здобувачів початкової освіти на уроках української мови та читання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нова українська школа спрямована на активну підготовку школярів до подальшого комфортного життя у соціумі. Саме у період молодшого шкільного віку у дітей формують головні та надважливі людські якості, життєві навички та вміння, розвивають життєві здібності, зокрема навички користування медіапродуктами.

Формування медіаграмотності молодших школярів, перш за все, має на меті підготувати школярів до їхнього майбутнього життя в інформатизованому суспільстві. В цей час предмети початкової школи відіграють особливу роль, адже процес їх вивчення – це формування основи світогляду, формування особистості учнів, формування моральної, соціальної та політичної культури, формування світогляду учня, його підготовка до умов життя у суспільстві, яке не завжди є стабільним, вивчення сучасних форм спілкування, розвиток здібностей адекватного сприймання різних видів інформації та здатності до прийняття зважених і обдуманих життєво-важливих рішень [10].

Міжнародна програма PISA провела оцінювання освітніх досягнень учнів у сфері функціонування грамотності. Проаналізувавши результати програми, робимо висновок, що у школярів українських шкіл уміння працювати з інформацією перебувають на досить низькому рівні [9].

Сучасне століття називають інформатизованим, тому необхідно вміння у надмірному потоці інформації знайти потрібну і вірогідну. Коли ми говоримо про дітей і підлітків, то найактуальнішим є питання їхньої інформаційної компетентності, тобто сформованості медіаграмотності. Оскільки школярі, які лише розпочали навчання, і, на жаль, не мають значного життєвого досвіду, здатні піддаватись впливу засобів масової інформації.

Метою освітнього процесу є не лише надання учням початкових класів теоретичних знань із різних освітніх галузей, а й створення мотивації до процесу навчання, а також усвідомлення необхідності самоосвіти. Педагогу потрібно інтелектуально розвивати особистість школярів, а також бути прикладом для їхнього професійного розвитку.

Ціллю навчання медіаграмотності учнів початкової школи є формування медіакомпетентної особистості, зокрема її вміння до розуміння, аналізу та критичного оцінювання змісту медіапродуктів, уміння використовувати медіа у навчанні та в процесі дозвілля, вміння створювати авторський особистий контент у ЗМІ. Дуже важливими для медіакомпетентної особистості є вміння самопрезентації та співпраці з користувачами медіа, а також навички давати критичну та об'єктивну оцінку особистості медіаактивності.

У Державному стандарті початкової освіти з мовно-літературної освітньої галузі окреслюють такі досягнення учнів молодшого шкільного віку:

- здійснювати вербальну взаємодію з оточуючими в різних ситуаціях спілкування, сприймати та застосовувати здобуту інформацію для досягнення особистих цілей у житті;
- свідомо сприймати, критично аналізувати, та логічно інтерпретувати різні тексти й використовувати їх для збагачення особистого досвіду;
- виражати власні думки, почуття та свою позицію, взаємодіяти з іншими у письмовій та в онлайн формі й дотримуватися літературних норм мови [1].

В інших галузях освіти, окрім результатів навчання, наголошено на вміннях пошуку, аналізу й критичної оцінки інформації, яка сприймається учнем, дотриманні етичних, міжнародних та юридичних норм взаємодії в інформаційному світі [1].

У Типовій освітній програмі за редакцією О. Савченко змістова лінія «Досліджуємо медіа» спрямована на те, щоб «навчити школярів інтерпретувати, аналізувати й критично оцінювати інформацію, яку подають медіатексти, і застосовувати її у процесі створення власних медіапродуктів [8]».

Зауважимо, що питанню медіаграмотності раніше також приділялась належна увага у процесі навчання здобувачів початкової освіти. Проте, новий стандарт початкової освіти не просто наголошує на збільшенні кола умінь із медіаграмотності, а описує ці вміння та навички як обов'язковий результат навчання школярів, без сформованості яких сучасний школяр не буде повноцінно грамотною особистістю [1].

Звичайно, діти нового покоління проводять багато часу за комп'ютерами, ґаджетами чи іншими інформаційно-комунікаційними технологіями. Інформація, яку діти отримують із цих джерел, не завжди правдива та підходить для дітей молодшого шкільного віку. Першочергове завдання вчителя – перетворити всі недоліки впливу ЗМІ в сильні сторони учнів. Тобто, вчитель може використовувати хобі дитини у сфері інформаційних технологій, щоб спрямувати це захоплення в потрібне русло і використовувати ґаджет помічником в освітньому процесі. Педагоги мають презентувати багатогранність медіа (не тільки його розважальні можливості, але й освітні).

У порівнянні з навчанням навичок читання або письма діти набагато швидше освоюють орієнтовні навички роботи з ґаджетами. Використання сучасних ґаджетів та інформаційних технологій підвищує мотивацію учнів до навчання, оскільки здатні привертати увагу учнів. У теперішніх умовах у дітей втрачається інтерес до звичайного традиційного читання, саме через це вчителю потрібно використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для виховання інтересу до процесу читання.

Відображення інформації про навколишній світ і подання її у формі, зручній для учнів початкових класів – це одна з особливостей впливу ЗМІ на учнів початкових класів. Особливістю формування медіаграмотності молодших школярів згідно з педагогікою є рівноправність учасників освітнього процесу та інформації, яку вони отримують. Стверджуємо, що вчителі не навчають дітей медіаграмотності, а роблять усе можливе для того, щоб правильно допомогти учням зрозуміти цей світ, пропонують їм самостійно осмислити й критично проаналізувати інформацію, яку вони отримують.

Одним із основних методів упровадження медіаосвіти в освітніх закладах є комплексний підхід, який забезпечується інтеграцією двох компонентів:

1. Використання медіа (засобів, тексту – у широкому сенсі як зразка медіапродукту, у тому числі екранних та аудіовізуальних засобів).
2. Цілі, завдання та роздуми медіаосвіти (висновки та результати взаємодії школярів із ЗМІ).

Проаналізувавши проблеми, які присвячені процесу формування медіаграмотності учнів молодшого шкільного віку, стверджуємо, що медіаосвіта спрямована на те, щоб підготувати молодших школярів до життя в сучасних інформаційних умовах: навчити школярів сприймати й аналізувати медіаінформацію, формувати й виховувати медіакультуру розуміння медіа, сформувати навички розбиратися в правдивості інформації, яку вони сприймають із медіаджерел, усвідомлювати результати їх впливу на психічне та психологічне здоров'я особистості. Для реалізації цих завдань важливо застосовувати інформаційно-комунікаційні технології під час освітнього процесу, сприяючи всебічному розвитку учнів молодшого шкільного віку і формуванню їх медіаграмотності.

На думку Л. Баженової [2], робота з медіа в початкових класах охоплює чотири основні види діяльності:

- 1) формування навичок сприйняття медіапродуктів;
- 2) тлумачення результатів сприйняття, аналіз побаченого та почутого;
- 3) розуміння різних методів комунікації: мову та засоби виразності мовлення;
- 4) створення власних медіапродуктів на основі творчої діяльності з використанням різноманітних медіазасобів.

Працюючи з медіа на уроках мовно-літературної освітньої галузі, виокремимо три напрями:

1. Використання медіапродуктів для розвитку різноманітних видів мовленнєвої діяльності.

2. Дослідження медіатексту.

3. Створення простих медіапродуктів.

Перший напрям передбачає прослуховування аудіозаписів (записів) у процесі розвитку слухових навичок, використання візуальних носіїв (книг, журналів і газет) для покращення навичок читання, написання оповідань, описів, есе за візуальними медіа-продуктами (малюнки, фотографії, картинки) й аудіовізуальні (мультфільм, фільм), які спрямовані на розвиток усного та писемного мовлення школярів початкових класів.

Другий напрям включає в себе сприйняття, аналіз та інтерпретацію простих медіапродуктів, визначення їх призначення та реципієнтів, раціональність подій і висловлювань, описаних у медіатексті, огляд елементів медіаформи (голос, музика, фон, шум, кольори, спецефекти тощо) з метою розуміння їх змісту, виокремлення корисної для себе інформації. Учні на цьому етапі описують свої враження від змісту та форми медіапродуктів, висловлюють свої погляди на події, явища, предмети та цінності, представлені в простих медіатекстах, і оцінюють своє сприйняття кожного елемента медіапродукту. Пояснюють, чи змінився їх погляд про подію чи предмет, який згадується в повідомленні під впливом медіапродуктів.

Третій напрям полягає у самостійному створенні та демонстрації молодшого школяра особисто чи під час роботи з найпростішими аудіо-медіапродуктами (виступ перед групою, анонс сцени, випуск новин через динаміки), нескладних візуальних медіапродуктів (фотографій, листівок, коміксів, книжок, стінгазет, колажів тощо), аудіо-візуальних медіатекстів (вистави, інтерв'ю, відеозаписів екскурсій) з участю педагога, зважаючи на головну мету та аудиторію, на яку вони спрямовані.

Для ефективного процесу формування медіаграмотності здобувачів початкової освіти необхідно визначити та сформулювати педагогічні умови цього процесу. На нашу думку, такими умовами є:

- 1) формування компонентів медіаграмотності поступово;
- 2) упровадження у зміст уроків мови та літератури спеціальних вправ і завдань із застосуванням медіатекстів;
- 3) використання технологій BYOD;
- 4) формування медіаграмотності педагогів (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Педагогічні умови формування медіаграмотності здобувачів початкової освіти

Розглянемо окреслені умови.

Поетапне формування компонентів медіаграмотності. Процес формування та розвитку медіаграмотності в умовах сучасного розвитку всіх сфер людського

життя, в тому числі й освіти – це неперервний та взаємопов'язаний процес, що має конкретні стадії й етапи.

Виокремлюють такі етапи формування медіаграмотності учнів молодшого шкільного віку: мотиваційний, теоретичний, практичний і творчий. Зазначимо, що кожен із цих етапів має на меті досягнення певних цілей. Зокрема, мотиваційний етап передбачає активізацію мотивів до процесу формування медіаграмотності, теоретичний етап має на меті засвоєння знань про аспекти медіаграмотності, практичний етап, у свою чергу, спрямований на формування вмінь і навичок особистості у сфері медіа та набуття вміння працювати з медіа, а творчий етап забезпечує розвиток умінь створювати власні якісні медіапродукти.

Упровадження у зміст уроків мови та літератури спеціальних вправ і завдань із застосовуванням медіатекстів. Згідно з Державним стандартом та типовими освітніми програмами початкової школи мовно-літературна галузь передбачає вивчення змістової лінії «Досліджую медіа». Ця змістова лінія «орієнтована на розвиток в учнів здатності здійснювати аналіз, трактувати, давати критичну оцінку інформації, яка подається в медіатекстах та застосовувати її у своїй діяльності, творити особисті прості медіапродукти» [1].

Як одна з рушійних сил формування особистості учня, вчителі мовно-літературної освітньої галузі повинні проводити уроки у формі, яка відповідає вимогам сучасного суспільства. В умовах освітнього процесу ХХІ століття під впливом інформатизації знайти новітню форму реалізації навчального плану в класно-урочній системі є проблемою.

Модуль онлайн-навчання для вчителів початкових класів на освітній платформі «EDERA», запроваджений І. Большаковою, з теми «Досліджуємо медіа», дозволяє сформулювати власний висновок, що сприйняття дітьми медіапродуктів у повсякденному житті впливає на їх свідомість. У багатьох випадках така інформація є маніпулятивною або псевдоінформативною, тому першочерговим завданням сучасної медіаосвіти є навчити школярів критично осмислювати та об'єктивно аналізувати інформацію, отриману із медіазасобів [2].

Співавтор навчальної програми під назвою «Я у медіапросторі» В. Іванов визначає такі медіапродукти, які здатні впливати на мислення учнів початкових класів: картини, мультфільми, комікси, комп'ютерні ігри, реклама, соціальні світлина, відеоблоги, фільми, пісні, відеоролики тощо [2].

На сучасному етапі розвитку медіаосвіта включає різні типи вправ і завдань, які не просто роблять уроки цікавішими, але й інформативними, дозволяючи дітям краще засвоювати матеріал. Саме через це, беручи до уваги інтерес сучасних учнів до різноманітних медіазасобів, можна застосувати в освітньому процесі чимало результативних прийомів і методів, які спрямовуватимуть діяльність школярів на створення власних медіатекстів. До засобів, які допомагають формувати медіаграмотність, відносять традиційні засоби передачі інформації (друковані джерела (газети, журнали, книги), радіо, кіно, телебачення, відеоролики) і новітні технології (комп'ютерні засоби, Інтернет мережа, телефони).

Професор О. Ісаєва зазначає, що: «... з метою формування в школярів культури читання на уроці читання варто використовувати медіатексти. Якщо комп'ютер є тим засобом, який відволікає дітей від книжок, то варто зробити його своїм помічником і соратником для створення мотивації до читання – це анімаційний фільм, відео про книги, інтернет-сайт, який рекламує художню літературу, а також плакати із зображенням знаменитостей [3]».

Якщо учень хоче реалізувати себе через Інтернет, то вчителю потрібно спрямувати його бажання в потрібний бік. Отримавши корисний і пізнавальний самостійний вибір, дитина має змогу почуватися самодостатньою. Дати дитині змогу вибирати між паперовими чи електронними книгами – це один із кроків, який педагог може зробити, щоб прищепити учням любов до читання. Адже у дитини вже на підсвідомому рівні є вибір і в цій ситуації вона почувалася незалежною. Тому рекомендуємо такі електронні книги для дітей (Літературний Інтернет та сайти популярних в Україні дитячих періодичних видань):

1. «<http://ababahalamaha.com.ua/uk/> – Головна сторінка.

2. «<http://abetka.ukrlife.org/> – вебсайт для дітей «Весела абетка».
3. «<http://www.kazka.in.ua> – вебсайт «Українська казка».
4. «http://www.ae-lib.org.ua/_lit_child.htm – вебсайт «Дитяча література».
5. «<http://levko.info> – дитячий сайт «Левко».
6. «<http://www.mysl.lviv.ua/> – вебсайт «Країна міркувань».
7. «<http://posnayko.com.ua> – «Пізнайко – дитячий пізнавально-розважальний журнал».

Отже, щоб зробити урок української мови та читання більш цікавим, достатньо дотримуватись, на нашу думку, таких умов, які здатні принести дитині задоволення від процесу читання:

- Читати книги, які відповідають віку дитини.
- Дати дітям право вибрати книгу.
- Створити вдома казковий простір для читання.
- Дозволити дитині трохи побешкетувати.
- Не ігнорувати труднощі, що виникають у дитини.
- Виходити за межі звичайних книг (використовувати аудіокниги та електронні книги).

Роботу з аудіокнигою також відносять до читання. Дитина, уважно слухаючи текст, також його читає і це вважається корисною діяльністю. Такий процес дозволяє значно збільшити словниковий запас школярів, учні в процесі прослуховування аудіокниги чують правильну вимову, дізнаються багато цікавої інформації, розширюють власний світогляд і збагачують свою особистість. Також не потрібно нехтувати читанням книг за допомогою електронних пристроїв (телефону, планшету), де дитина має змогу збільшувати або зменшувати текст та зображення. Педагогам, звичайно, не варто забувати й про дитячі часописи, де є мінімальна кількість тексту й максимальна кількість ілюстрацій [5].

Запровадження технології BYOD. BYOD розшифровують як Bring You Own Device – це популярна технологія у бізнес середовищі. Серед роботодавців і бізнесменів популярним є рух, який має назву BYOD – «принеси свій пристрій із собою». Головний сенс такого руху – це те, що роботодавці не лише дозволяють, але й стимулюють своїх працівників приносити та використовувати у робочому процесі власні електропристрої: телефони, ноутбуки, планшети.

Якщо розглядати технологію BYOD з точки зору освіти, то вона проявляється в тому, що і вчителі, і адміністрація школи не забороняють, а навпаки дозволяють і різними способами заохочують школярів до того, щоб вони приносили в школу свої гаджети. BYOD є відображенням відомої стратегії – «1 учень – 1 комп'ютер».

Уперше термін BYOD згадують у роботі Р. Баллагаса у 2005 році. Використання такої технології в освітньому процесі передбачає наявність у кожного учня власного гаджета. Проте забезпечення учнів цими пристроями – це завдання і турбота сім'ї учня, а не школи. Однак, для ефективного впровадження технології BYOD необхідно дотримуватись декількох принципів:

- 1) у закладі загальної середньої освіти повинна запроваджуватись практика доцільного використання електронних ресурсів в освітній діяльності школярів;
- 2) усі учні, без винятку, мають бути забезпечені мобільними пристроями [7].

Дослідження ЮНЕСКО підтверджують, що за допомогою медіазасобів учителі мають змогу продуктивніше витратити час на уроці, а саме використання медіатехнологій дозволяє продуктивно застосовувати діяльнісний підхід у навчанні. Проте слід пам'ятати, що під час застосування технології BYOD діти можуть зіштовхнутися з низкою труднощів, які педагогам потрібно долати та вирішувати, а не одразу відмовлятися від технології [7].

М. Зільберман пропонує такі способи вирішення проблем, які можуть виникати під час використання технології BYOD [6].

ПРОБЛЕМИ	ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ
Небезпека погіршення зору у дітей	Організувати роботу з гаджетами не більше 10-15 хвилин. Часто робити спеціальні вправи (гімнастику) для очей.
Не завжди всі учні забезпечені смартфонами чи іншими технічними засобами.	Проводити роботу у групах чи командах для того, щоб усі учні могли працювати з мобільним пристроєм. Ознайомити батьків із мобільними технологіями.
Можливість учнів під час роботи з пристроями вчитись, а не грати в ігри.	Формувати завдання таким способом, щоб у школярів не було ні бажання, ні можливості відволікатись від процесу навчання.
Обмін інформацією між мобільними пристроями, передача даних на стаціонарні комп'ютери.	Сервіс Google +, використання мереж Instagram, Facebook, електронної пошти, USB-кабелів.
Відсутність постійного доступ до мережі Інтернет.	Використання Wi-Fi, підключення 3G Інтернету.
Неприйнятний для учнів контент.	Встановлення функції «Батьківського контролю».

Формування медіакомпетентності вчителів. О. Співаковський звернув увагу на те, що сучасні педагоги повинні розуміти тенденцію інформатизації освіти (у тому числі освіти молодших школярів), психологію та умови навчання із використанням ІКТ, сприяти формуванню інформаційних здібностей учнів та основ інформаційної етики, щоб діти змогли пізнати комп'ютерні технології в житті. Вчителю необхідно сформувати в учнів повне розуміння ролі медіазасобів (їх не використовують як іграшку, а повинні застосовувати як один із ефективних засобів ознайомлення із корисною інформацією, а також вони сприяють активному загальному розвитку та розвитку творчості особистості школяра) [6, с. 40–43]».

Для того, щоб забезпечити професійну підготовку майбутніх педагогів початкової школи до процесу формування медіаграмотності школярів, необхідно визначити основні показники медіаграмотності. Виокремимо такі складові, які визначають медіаграмотність сучасного вчителя:

- розуміння основних термінів («Агентство», «Категорія», «Мова ЗМІ», «Технологія», «Аудиторія», «Репрезентація»);
- розуміння педагогічних можливостей та сьогоденних напрямів розвитку різноманітних медіатехнологій та їх ролі в освітньому процесі учнів;
- опанування найефективнішими стилями використання медіатехнологій і медіаінструментів для вирішення різноманітних завдань медіаосвіти учнів початкової школи;
- спрямування інформаційного потоку та вміння аналізувати цей інформаційний потік у зміст освіти;
- уміння використовувати різні інструментальні засоби створення мультимедіа в освітньому процесі;
- здатність розрізняти методи розробки засобів електронного навчання та вміння використовувати їх під час освітнього процесу;
- розуміння педагогічних властивостей різних засобів масової інформації та їх можливостей для розвитку особистості молодшого школяра;
- здатність до раціонального підбору мультимедійних засобів для виконання навчальних завдань;
- уміння планувати навчальні цілі та завдання, беручи до уваги освітні ресурси засобів, які забезпечують електронне навчання;
- усвідомлення особливостей процесу сприймання медіапродуктів;

- володіння уміннями аналізу текстового контенту ЗМІ;
- уміння самостійно продукувати різні види медіатекстів;
- здатність розробляти методику проведення практичних занять із використанням технічних засобів навчання;
- уміння готувати конспекти доповідей, ролики для відеосупроводу уроку в аналоговому та цифровому форматах, використовувати навчально-методичні супроводи, представлені в електронному форматі;
- уміння користуватись електронною поштою (e-mail);
- можливість грамотного ведення сайту (вебсторінок), віртуальних консультацій, відеоконференцій тощо.

Концептуальний метод виховання медіаграмотності учнів через шкільну освіту пов'язаний із використанням інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та потребує від педагога певних знань, умінь і навичок у цій сфері, а саме:

- розуміти психологію та педагогічні засади інформатизації освіти;
- розширити можливості використання ІКТ для надання освітньої інформації та управління роботою учнів у пошуковій мережі;
- зміни способів інформаційної співпраці учасників освітнього процесу;
- забезпечити умови для впровадження діяльнісного підходу в освітньому процесі;
- використання різноманітних моделей застосування засобів ІКТ під час освітнього процесу, що втілюють найбільш перспективні їхні можливості [11].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, медіаосвіту вчителів початкової школи розглядаємо як ресурс підвищення ефективності початкової, а згодом і загальної середньої освіти учнів. Адже компетентність у сфері медіа є однією із ключових компетентностей учителів, яка є необхідною для життя у сучасному інформатизованому світі, а також головною умовою для його професійного зростання. Саме тому, на нашу думку, медіаграмотність визначаємо як особистісне утворення, яке характеризується наявністю знань, умінь, навичок, мотивів і цінностей, для ефективного провадження педагогічної діяльності із використанням медіатехнологій. Перспективою вважаємо схарактеризувати й описати освітні технології, що дозволять сформувати медіаграмотність учнів початкових класів на уроках мовно-літературної освітньої галузі

Література

1. Державні стандарти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
2. Іванов В. Ф., Шкоба О. Я. Медіаосвіта та медіаграмотність: визначення термінів. Інформаційне суспільство. 2012. № 16. С. 41–52.
3. Ісаєва О. О. Формування сучасного читача засобами медіаосвіти. URL: <http://isaieva.kiev.ua/downl-f/prez-2-4-medosvita.pdf>
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosvi_tj_v_ukraini_nova_redaktsiya
5. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / Волошенюк О. В. та ін.; за ред. Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ: ЦВП, АУП, 2018. 234 с.
6. Мельник О. Розвиток електронних освітніх ресурсів для організації навчально-виховного процесу в системі початкової освіти. *Початкова школа*. № 5. 2015. С. 40–43.
7. Озолиниш К. Використання технології Bring You Own Device (BYOD) на уроках інформатики. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristannatehnologii-bring-you-own-device-byod-na-urokah-informatiki-3779.html>
8. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко 3–4 класи від 12 серпня 2022 року / Міністерство освіти і науки України. Офіц. вид. Київ: КабМін України, 2022. 107 с.

9. Хомич С. Використання мультимедійних засобів у навчально-виховному процесі початкової школи. *Початкова школа*. № 11. 2010. С. 41–43.

10. Черешнюк І. О. Методичні рекомендації використання медіатехнологій в початковій школі. URL: <http://www.osvita-verh.dp.ua/files/2016/Media.pdf>

11. Шарко В. Медіакомпетентність як складова методичної підготовки вчителя та її діагностування. *Інформаційні технології в освіті*. URL: http://ite.kspu.edu/webfm_send/349

References

1. *Derzhavni standarty* [State standards]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> [in Ukrainian].

2. Ivanov, V.F. & Shkoba, O.I. (2012). Mediaosvita ta mediahramotnist: vyznachennia terminiv [Media education and media literacy: definition of terms]. *Informatsiine suspilstvo – Information society*. № 16. S. 41–52 [in Ukrainian].

3. Isaieva, O.O. *Formuvannia suchasnoho chytacha zasobamy mediaosvity* [Formation of the modern reader by means of media education]. URL: <http://isaieva.kiev.ua/downl-f/prez-2-4-medosvita.pdf> [in Ukrainian].

4. *Kontseptsiiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini (nova redaktsiia)* [Concept of implementation of media education in Ukraine (new edition)]. URL: https://ms.detector.media/mediaprovita/mediaosvita/kontseptsiiya_vprovadzhennia_mediaosvity_v_ukraini_nova_redaktsiia [in Ukrainian].

5. (2018). Mediahramotnist u pochatkovii shkoli [Media literacy in primary school]. (Volosheniuk O. V ta in.; za red. Volosheniuk O.V., Ivanova V.F.). Kyiv: TsVP, AUP [in Ukrainian].

6. Melnyk, O. (2015). Rozvytok elektronnykh osvithnikh resursiv dlia orhanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu v systemi pochatkovoï osvity [The development of electronic educational resources for the organization of the educational process in the primary education system]. *Pochatkova shkola – Elementary School*, 5, 40–43 [in Ukrainian].

7. Ozolynsh, K. Vykorystannia tekhnolohii Bring You Own Device (BYOD) na urokakh informatyky [Use of Bring You Own Device (BYOD) technology in computer science classes]. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristannatehnologii-bring-you-own-device-byod-na-urokah-informatiki-3779.html> [in Ukrainian].

8. (2022). Typova osvithnia prohrama, rozroblena pid kerivnytstvom O. Ya. Savchenko 3-4 klasy vid 12 serpnia 2022 roku [A typical educational program, developed under the leadership of O. Ya. Savchenko, grades 3–4 from August 12, 2022]. Kyiv: KabMin Ukrainy [in Ukrainian].

9. Khomych, S. (2010). Vykorystannia multymediinykh zasobiv u navchalno-vykhovnomu protsesi pochatkovoï shkoly [The use of multimedia tools in the educational process of primary school]. *Pochatkova shkola – Elementary School*, 11, 41–43 [in Ukrainian].

10. Chereshniuk, I.O. *Metodychni rekomendatsii vykorystannia mediatekhnolohii v pochatkovii shkoli* [Methodical recommendations for the use of media technologies in primary school]. URL: <http://www.osvita-verh.dp.ua/files/2016/Media.pdf> [in Ukrainian].

11. Sharko, V. Mediakompetentnist yak skladova metodychnoi pidhotovky vchytelia ta yii diahnostuvannia [Media competence as a component of methodical teacher training and its diagnosis]. *Informatsiini tekhnolohii v osviti – Information technologies in education*. URL: http://ite.kspu.edu/webfm_send/349 [in Ukrainian].

Hudyma N.

Candidate of Philological Sciences, Docent, Associate Professor
at the Department of Theory and Methods of Primary Education
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
hudyma.natalia@kpnu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-6192-3779

Mieliekiestseva N.

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
at the Department of Theory and Methods of Primary Education

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
melekesceva@kpnu.edu.ua
orcid.org/ 0000-0003-0330-2920

Kovalchuk O.

Candidate of Pedagogic Sciences, Docent, Associate Professor
at the Department of Theory and Methods of Primary Education
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University
kovalchuk.olga@kpnu.edu.ua
orcid.org/ 0000-0003-3100-2538

**FORMATION OF JUNIOR PUPILS' MEDIA LITERACY IN THE LESSONS
OF LANGUAGE AND LITERATURE EDUCATION AREA AS ONE
OF THE VITAL TASKS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL**

The global informatization of modern society fulfills the task of educating a self-sufficient personality with critical thinking and free orientation in the media world. Forming an information culture and preparing the younger generation for life in the information space is the task of media education.

The problem of forming a personality that can intelligently navigate the rapidly changing flow of information and effectively acquire new knowledge is particularly relevant today, as the latest technologies have become an important part of modern children's lives. Today, primary school teachers face new challenges due to the rapid development of children who are considered to be digital generation or generation Alpha. For children who have never lived without the Internet, the processes of mastering information and forming ideas about the world are mostly influenced by the media. The information provided by the media is not always truthful and objective, that's why it is important to form junior pupils' media literacy skills.

Modern education is focused not only on providing pupils with theoretical knowledge about the proper use of media devices and modern technologies, and analyzing information from media sources, but also on developing practical skills in creating and presenting media products on their own. Therefore, teachers need to focus on forming pupils' media literacy skills, which will help them use media products correctly and make their learning more interesting and effective.

The article describes the theoretical aspects of the formation of primary school pupils' media literacy skills, caused by the use of media in the educational space of the New Ukrainian School; highlights the areas of using media in the lessons of language and literature education in primary school; identifies and characterizes the pedagogical conditions for the formation of primary school pupils' media literacy in the lessons of Ukrainian language and Reading.

Key words: media education, media literacy, media literacy formation, junior pupils, language and literature education area.